

บทที่สิบเอ็ด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ผู้เรียบเรียงขออนุญาตไม่อธิบาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 เนื่องจากได้ถูกยกเลิกไปแล้วและหาศึกษาได้ในภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้

ในบทนี้ขออธิบายถึง 2 หัวข้อ กล่าวคือ

11.1 ลักษณะทั่วไปและการจัดทำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

11.2 สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

11.1 ลักษณะทั่วไปและการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

ก. ลักษณะทั่วไปของรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 336 มาตรา แต่เป็นบทเฉพาะกาลเสีย 24 มาตรา เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากแนวความคิดในการปฏิรูปการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีเจตนารมณ์สำคัญในการปฏิรูปการเมือง 3 ประการหลัก¹⁾ คือ

1. การทำให้การเมืองเป็นของพลเมือง โดยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการเมืองทุกระดับ

2. การทำให้ระบบการเมืองและระบบราชการมีความสุจริตและชอบธรรมในการใช้อำนาจ และการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจในทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำ และรัฐสภามีประสิทธิภาพ

ข. การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 เป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นผลของการพิจารณาของรัฐสภา โดยคณะกรรมการการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญของรัฐสภา ซึ่งมีศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน คณะกรรมการการคณะนี้ได้เปลี่ยนแปลงจากการให้มีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

¹⁾บรรดักดิ์ สุวรรณโณ, รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, กรุงเทพฯ, มติชน, 2541, หน้า 50-79.

เป็นกำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 บัญญัติให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 99 คน ประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ

ก. สมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งให้ได้จังหวัดละ 1 คน จากการเลือกตั้งกันเองของผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เหลือจังหวัดละ 10 คนจึงมีจำนวนสมาชิกประเภทนี้ 76 คน

ข. สมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์จำนวน 23 คน โดยจัดจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญสาขากฎหมายมหาชน จำนวน 8 คน กลุ่มหนึ่ง ผู้เชี่ยวชาญสาขารัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 8 คน กลุ่มหนึ่ง และผู้มีประสบการณ์ทางด้าน การเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 7 คน เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 บัญญัติให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำรัฐธรรมนูญให้เสร็จในระยะเวลา 240 วัน โดยต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ และการปกครองระบบประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยเด็ดขาด

ส่วนการให้ความเห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 บัญญัติให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบทั้งฉบับ โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมประการใด ๆ มิได้ และเสียงที่ให้ความเห็นชอบนั้น จะต้องเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา¹¹⁾

11.2 สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ผู้เรียบเรียงขออธิบายเรียงลำดับมาตรา และตามหมวดดังนี้

1. หมวด 1 บททั่วไป

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดถึงลักษณะความเป็นรัฐเดี่ยวของประเทศไทยไว้ในมาตรา 1 ส่วนมาตรา 2 ได้บัญญัติถึงรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มาตรา 3 บัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แทนคำว่า มาจากปวงชน

มาตรา 4 บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยลอกมาจาก Basic Law ของประเทศเยอรมันนี

มาตรา 5, มาตรา 6 คล้ายรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ส่วนมาตรา 7 บัญญัติถึงการอุดช่องว่างของรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติไว้ว่า

“ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

¹¹⁾ รายละเอียดโปรดศึกษา เดโช สวานานนท์, รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, อ้างถึงแล้ว, หน้า 80-120.

2. หมวด 2 “พระมหากษัตริย์”

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติหมวด 2 คล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ⁽¹⁾

3. หมวด 3 “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย”

ในหมวด 3 บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพไว้ถึง 39 มาตรา มีมาตราที่สำคัญได้แก่ มาตรา 27, มาตรา 28, มาตรา 29, มาตรา 30, มาตรา 39, มาตรา 40, มาตรา 41, มาตรา 47, มาตรา 50, มาตรา 56, มาตรา 60, มาตรา 62, มาตรา 63, มาตรา 64 และมาตรา 65

4. หมวด 4 “หน้าที่ของชนชาวไทย”

มาตราที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 66, มาตรา 68

5. หมวด 5 “แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ”

มาตราที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 71, มาตรา 72, มาตรา 77, มาตรา 78, มาตรา 88 และมาตรา 89

6. หมวด 6 “รัฐสภา”

ในหมวด 6 มีทั้งสิ้น 8 ส่วน (มาตรา 90 ถึงมาตรา 200) ดังนี้

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

ส่วนที่ 2 สภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่ 3 วุฒิสภา

ส่วนที่ 4 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 5 บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

ส่วนที่ 6 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

ส่วนที่ 7 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

ส่วนที่ 8 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

6.1 การจัดองค์กรและการดำเนินงานของรัฐสภา

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีระบบสองสภา คือ

1. สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมาจากสมาชิก 2 ประเภท

2. วุฒิสภา ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง

6.1.1 การจัดองค์กรของรัฐสภาไทย แบ่งได้เป็น

1. สภาผู้แทนราษฎร มีหัวข้อสำคัญ คือ

1.1 จำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

⁽¹⁾ โปรดศึกษา ธงทอง จันทรางศุ, รวมสาระของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, อ้างอิงแล้ว, หน้า 136-160.

- 1.2 การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 1.3 คุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 1.4 อายุของสภาผู้แทนราษฎร
- 1.5 การเริ่มสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 1.6 การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 1.7 เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสภาผู้แทนราษฎร

1.1 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตามบทบัญญัติมาตรา 98 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามมาตรา 99 จำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา 102 จำนวนสี่ร้อยคน

1.2 การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มี 2 ประการ คือ

ประการแรก การเลือกตั้งทั่วไป มาตรา 104

ประการที่สอง การเลือกตั้งซ่อม มาตรา 119

1.3 คุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามมาตรา 110

1.4 อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสี่ปี (นับแต่วันเลือกตั้ง(มาตรา 114))

1.5 การเริ่มสมาชิกภาพ เริ่มนับแต่วันเลือกตั้ง (มาตรา 117)

1.6 การสิ้นสุดสมาชิกภาพ บัญญัติไว้ในมาตรา 118

1.7 เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิก บัญญัติไว้ในมาตรา 157, มาตรา 158,

มาตรา 166 และมาตรา 167

2. วุฒิสภา มีหัวข้อสำคัญคือ

2.1 จำนวนสมาชิกวุฒิสภา วุฒิสภามีจำนวนสมาชิก 200 คนตามมาตรา 121

2.2 การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง โดยให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง (มาตรา 122)

2.3 คุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา เป็นไปตามมาตรา 127

2.4 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา มีกำหนดคราวละหกปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง (มาตรา 130) และบุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภามาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ในอายุของวุฒิสภาคราวก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 126) หมายถึงว่า เมื่อเป็นวุฒิสมาชิกครบ 6 ปีแล้ว ห้ามลงสมัครในคราวต่อไปอีก

2.5 การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา บัญญัติไว้ในมาตรา 133

2.6 เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกวุฒิสภา เป็นไปตามมาตรา 157, มาตรา 158, มาตรา 166 และมาตรา 167

6.1.2 การดำเนินงานของรัฐสภาไทย

แบ่งหัวข้อสำคัญดังนี้

1. บุคคลผู้มีหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานของรัฐสภา ได้แก่

ก. ประธานรัฐสภาและรองประธานรัฐสภา (มาตรา 91)

ข. ประธานวุฒิสภาและรองประธานวุฒิสภา (มาตรา 151, มาตรา 152)

ค. ประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 151, มาตรา 152)

ง. ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 120)

2. ข้อบังคับการประชุมสภา มีบัญญัติไว้ในมาตรา 197

3. สมัยประชุมของสภา แบ่งออกเป็น

3.1 สมัยสามัญ ซึ่งยังแบ่งออกเป็น

สมัยสามัญทั่วไปกับสมัยสามัญนิติบัญญัติ (มาตรา 159)

3.2 สมัยวิสามัญ (มาตรา 162, มาตรา 163)

6.2 อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา มี 3 ประการ คือ

1. อำนาจหน้าที่ในการจัดทำกฎหมาย

2. อำนาจหน้าที่ในการควบคุมฝ่ายบริหาร

3. อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบ และอำนาจหน้าที่อื่น ๆ

6.2.1 อำนาจหน้าที่ในการจัดทำกฎหมาย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การเสนอร่างกฎหมาย

2. การพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎร

3. การพิจารณาโดยวุฒิสภา

4. การประกาศใช้เป็นกฎหมาย

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติหลักการใหม่ ๆ หลายประการ อาทิ⁽¹⁾

- ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายได้

(มาตรา 170)

⁽¹⁾ ศณีน บุษยสุวรรณ, รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, อ้างถึงแล้ว, หน้า 225-262.

- การดำเนินการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา แต่สภาผู้แทนราษฎรมิได้ให้ความเห็นชอบ ตามมาตรา 173
- บัญญัติให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (ORGANIC LAW) ขึ้น
- การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบต่อไปได้ใหม่ ตามมาตรา 178

6.2.2 อำนาจหน้าที่ในการควบคุมฝ่ายบริหาร มีดังนี้

1. การตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาตามมาตรา 183 และการตั้งกระทู้ถามสดตามมาตรา 184
2. การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 185 และการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลตามมาตรา 186 นอกจากนี้ยังมีการเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปของสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 187 อีกด้วย
3. การตั้งคณะกรรมการ ตามมาตรา 189, มาตรา 190
4. การควบคุมการใช้จ่ายเงิน ได้แก่
 - ก. การพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ตามมาตรา 180
 - ข. การจ่ายเงินแผ่นดิน ตามมาตรา 181

6.2.3 อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบและอำนาจหน้าที่อื่น ๆ

ได้แก่กรณี การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งกรรมการในองค์การที่สำคัญ อาทิ ตุลาการศาลปกครองสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการการเลือกตั้ง

ข้อสังเกต อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบแต่งตั้งดังกล่าวเป็นของวุฒิสภา มิใช่ของรัฐสภา

ส่วนอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ อำนาจหน้าที่ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ในหมวด 6 ต้องศึกษาถึงโครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 136 จนถึงมาตรา 148 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

โครงสร้างของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประธานกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน กรรมการการเลือกตั้ง 4 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

ให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา 136)

ส่วนคุณสมบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้งและการสรรหา เป็นไปตามมาตรา 137 และ มาตรา 138

อำนาจหน้าที่ที่สำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้บัญญัติใช้ในมาตรา 145
มาตรา 147 อาทิ

(1) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมาย ตามมาตรา
144 วรรคสอง

(2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ
รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตาม
กฎหมาย ตามมาตรา 144 วรรคสอง

(3) สอบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตาม
กฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง

(4) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือก
ตั้งหนึ่ง หรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ
ในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(5) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ ยังควรศึกษาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
ซึ่งบัญญัติใช้ในมาตรา 196 ถึงมาตรา 197 และโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ ตามมาตรา 199 ถึงมาตรา 200 ด้วย⁽¹⁾

7. หมวด 7 "คณะรัฐมนตรี"

ในหมวด 7 มีทั้งหมด 31 มาตรา ซึ่งขออธิบาย 2 หัวข้อ คือ

7.1 การจัดองค์กรและสิทธิหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี

7.1.1 การจัดองค์กรของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 201 บัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
คนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกไม่เกินสามสิบห้าคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการ
แผ่นดิน..." ดังนั้นองค์กรฝ่ายบริหาร จึงแบ่งได้เป็น

ก. นายกรัฐมนตรี

ข. รัฐมนตรี

รายละเอียดโปรดศึกษา มาตรา 201, มาตรา 202, มาตรา 203,
มาตรา 204

⁽¹⁾ มนตรี รูปสุวรรณ, เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ, วิญญูชน, 2542, หน้า 304-314.

7.1.2 สิทธิหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี เป็นไปตามมาตรา 201, มาตรา 210, มาตรา 211, มาตรา 212, มาตรา 213, มาตรา 214

7.2 การใช้อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี

7.2.1 อำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามมาตรา 116

7.2.2 การใช้อำนาจบริหารทั่วไป

7.2.3 การใช้อำนาจนิติบัญญัติ อาทิ การตราพระราชกำหนด

7.2.4 อำนาจอื่น ๆ อาทิ อำนาจในการประกาศใช้และยกเลิกกฎอัยการศึก

8. หมวด 8 "ศาล"⁽¹⁾

หมวด 8 แบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

ส่วนที่ 2 ศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 3 ศาลยุติธรรม

ส่วนที่ 4 ศาลปกครอง

ส่วนที่ 5 ศาลทหาร

ประเด็นสำคัญที่นำศึกษาก็คือ องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 255 จนถึงมาตรา 270)

สำหรับโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 14 คน รวม 15 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้

(1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 5 คน

(2) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

(3) ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา 257 จำนวน 5 คน

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา 257 จำนวน 3 คน

สำหรับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญได้แก่

1. อำนาจในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 262)

⁽¹⁾โกเมศ ชวัญเมือง, รวมสารรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, อ้างถึงแล้ว, หน้า 320-337.

2. อำนาจในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (กรณีคู่ความหรือศาลเห็นว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็จะส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ (มาตรา 264))

3. อำนาจในการวินิจฉัยถึงการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 96)

4. อำนาจในการวินิจฉัยถึงการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีเฉพาะตัว (มาตรา 216 วรรคท้าย และมาตรา 96)

5. อำนาจในการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีหลักการเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ตามมาตรา 175 เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป (มาตรา 177 วรรคสอง)

6. อำนาจในการวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญที่องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณา (มาตรา 266)

7. อำนาจในการวินิจฉัยเกี่ยวกับพระราชกำหนด (มาตรา 219)

8. อำนาจในการวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองว่าขัดต่อสถานะหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือไม่ (มาตรา 47 วรรคสอง)

9. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ อาทิ มาตรา 118(9), มาตรา 142, มาตรา 295 วรรคสอง, มาตรา 321 วรรคสอง และมาตรา 336

9. หมวด 9 "การปกครองส่วนท้องถิ่น"

หมวด 9 นี้ เป็นหมวดที่ถือได้ว่าได้มีความพยายามปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก⁽¹⁾

10. หมวด 10 "การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ"

หมวด 10 แบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ส่วนที่ 2 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ส่วนที่ 3 การถอดถอนจากตำแหน่ง

ส่วนที่ 4 การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

⁽¹⁾สมคิด เลิศไพฑูรย์, รวมสาระรัฐธรรมนูญ, อ้างถึงแล้ว, หน้า 361-402.

ในหมวด 10 นี้ ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพราะเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเมือง

11. หมวด 11 "การตรวจเงินแผ่นดิน"

หมวด 11 นี้ ต้องเข้าใจองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

12. หมวด 12 "การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ"

หมวด 12 นี้ ถือว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการแก้ไขแบบง่าย (มาตรา 313)

13. หมวดเฉพาะกาล

บทเฉพาะกาล เริ่มตั้งแต่ มาตรา 314 จนถึง มาตรา 336

หนังสืออ่านประกอบบทที่ 11

มนตรี รูปสุวรรณ, เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2542.
สสร., รวมสารรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, กรุงเทพฯ : มติชน, 2541.